

BARQAROR RIVOJLANISH UCHUN SIFATLI VA INKLYUZIV TA'LIM TIZIMINI YARATISH YO'LLARI

Shamsiddinova Xurshida Nosirjon qizi

Uychi tumani 23-maktabi

Maxsus pedagogi

Tel:+998941594449

Annotatsiya

Ushbu maqolada barqaror rivojlanishga erishish uchun sifatli va inklyuziv ta'lim tizimini yaratish yo'llari tahlil qilinadi. Ta'limning sifatli va inklyuziv bo'lishi — barcha bolalarga, shu jumladan jismoniy, aqliy yoki ijtimoiy cheklovlarga ega bo'lganlarga teng imkoniyat yaratish orqali jamiyatda adolat va barqarorlikni ta'minlashning asosiy omilidir. Maqolada sifatli ta'lim va inklyuziv yondashuvni amalga oshirish strategiyalari, pedagogik metodlar, davlat dasturlari va xalqaro tajribalar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, maqolada inklyuziv ta'lim tizimini yaratish orqali o'quvchilarda shaxsiy rivojlanish, ijtimoiy hamjihatlik va hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirishning ahamiyati yoritiladi.

Kalit so'zlar: sifatli ta'lim, inklyuziv ta'lim, barqaror rivojlanish, teng imkoniyat, pedagogik strategiyalar, ijtimoiy adolat, davlat dasturlari, individual yondashuv, ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, shaxsiy va ijtimoiy rivojlanish.

Barqaror rivojlanish bugungi kunning eng dolzarb global maqsadlaridan biridir. BMTning Barqaror Taraqqiyot Maqsadlarida (SDG) ta'lim tizimi sifatli va inklyuziv bo'lishi orqali jamiyatning barcha qatlamlari uchun teng imkoniyat yaratish muhim vazifa sifatida ko'rsatilgan. Ayniqsa, inklyuziv ta'lim barcha bolalarni, shu jumladan jismoniy, aqliy yoki ijtimoiy cheklovlarga ega bo'lganlarni ham umumiy ta'lim muassasalarida o'qitish va ularni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik yondashuvdir.

Sifatli ta'lim va inklyuzivlik bir-birini to'ldiruvchi tushunchalardir. Sifatli ta'lim — bu o'quvchilarga zamonaviy bilim, amaliy ko'nikma va tanqidiy fikrlash imkonini beradigan ta'lim jarayonidir. Inklyuzivlik esa bu jarayonning barcha bolalar uchun moslashuvchan va adolatli bo'lishini ta'minlaydi. Shu tariqa, sifatli va inklyuziv ta'lim tizimi — barqaror rivojlanishning muhim vositasi bo'lib, ijtimoiy tenglik, kamsitish va diskriminatsiya holatlarini kamaytirish, hamda jamiyatning barcha a'zolarini faol va mas'uliyatli ishtirokchiga aylantirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasida ham ta'lim tizimini inklyuziv va sifatli qilishga qaratilgan qonunlar, davlat dasturlari va strategiyalar ishlab chiqilgan. Masalan, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, "Nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlari to'g'risida"gi Qonun va inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha davlat dasturlari barqaror rivojlanishga xizmat qiladigan pedagogik muhit yaratishga qaratilgan. Ushbu maqolada sifatli va inklyuziv ta'lim tizimini yaratishning pedagogik, tashkiliy va strategik yo'llari, xalqaro tajribalar va davlat tashabbuslari tahlil qilinadi, shuningdek, jamiyatdagi ijtimoiy adolatni ta'minlashdagi o'rni yoritiladi.

Sifatli ta'lim — bu o'quvchilarga zamonaviy bilim va amaliy ko'nikmalarni berish, tanqidiy fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantirishni ta'minlovchi jarayondir. Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda sifatli ta'lim quyidagi jihatlar orqali ahamiyat kasb etadi:

Ijtimoiy tenglikni ta'minlash: Sifatli ta'lim orqali barcha bolalar, ularning iqtisodiy, ijtimoiy yoki ruhiy holatidan qat'i nazar, teng imkoniyatlarga ega bo'ladi.

Mehnat bozoriga tayyorlash: Ta'lim tizimi sifatli bo'lsa, o'quvchilar amaliy ko'nikmalar bilan ta'minlanadi, bu esa ularning jamiyatda samarali ishtirokini oshiradi. Ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirish: Sifatli ta'lim o'quvchilarni ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy masalalar yuzasidan ongli bo'lishga o'rgatadi, bu esa barqaror rivojlanishning ajralmas qismidir.

Inklyuziv ta'lim tizimi barcha bolalarni, shu jumladan jismoniy, aqliy yoki ijtimoiy cheklolarga ega bo'lganlarni umumiy ta'lim muassasalarida birlashtirishga qaratilgan. Inklyuziv ta'limning barqaror rivojlanishdagi roli quyidagilardan iborat:

Teng imkoniyat yaratish: Har bir o'quvchining qobiliyati va ehtiyojiga mos sharoit yaratish orqali jamiyatda adolat va barqarorlikni ta'minlaydi.

Ijtimoiy integratsiya: Bolalar sinfda birga tahsil olib, farqlarga hurmat bilan qarashni, hamkorlik va bag'rikenglik ruhida ishlashni o'rganadi.

Shaxsiy rivojlanish: Inklyuziv muhitda har bir bola o'z qobiliyatlarini rivojlantiradi, o'ziga bo'lgan ishonchni oshiradi va jamiyatdagi faol rolini shakllantiradi.

Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun sifatli va inklyuziv ta'lim tizimini yaratishda bir nechta strategik yo'llar mavjud: Differensial va individual yondashuvlar: O'quvchilarning qobiliyatlari, ehtiyojlari va rivojlanish sur'atlariga mos pedagogik metodlarni qo'llash. Ko'rgazmali va interaktiv metodlar: O'quvchilarning qiziqishini oshirish va bilimlarni mustahkamlash uchun vizual materiallar, o'yinlar, loyiha ishlari va interaktiv vositalardan foydalanish. O'qituvchi malakasini oshirish: Inklyuziv va sifatli ta'limni samarali tashkil etish uchun pedagoglarning metodik, psixologik va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish. Davlat siyosati va qonunchilik: Inklyuziv va sifatli ta'limni qo'llab-quvvatlash bo'yicha davlat dasturlari, qonunlar va moliyaviy rag'batlantirish tizimlarini joriy etish. Hamkorlik va xalqaro tajribani o'rganish: UNESCO, BMT va boshqa xalqaro tashkilotlarning inklyuziv ta'lim bo'yicha tavsiyalarini amaliyotga tatbiq etish.

Sifatli va inklyuziv ta'lim tizimi jamiyatning barqaror rivojlanishiga quyidagi jihatlar orqali hissa qo'shadi:

Ijtimoiy adolat va tenglikni mustahkamlash: Har bir shaxs teng imkoniyatga ega bo'lib, diskriminatsiya va kamsitish holatlari kamayadi.

Ijtimoiy hamjihatlikni rivojlantirish: Bolalar sinfdagi birgalikda faoliyat orqali hamkorlik, bag‘rikenglik va o‘zaro hurmatni o‘rganadi.

Jamiyatning barqaror taraqqiyoti: Ta‘lim orqali shakllangan bilimli, mas‘uliyatli va ijtimoiy ongli avlod iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, barqaror rivojlanish uchun sifatli va inklyuziv ta‘lim tizimini yaratish — zamonaviy jamiyatning dolzarb vazifalaridan biridir. Sifatli ta‘lim o‘quvchilarga bilim, amaliy ko‘nikmalar va tanqidiy fikrlash imkonini berib, ularni jamiyatdagi faol, mas‘uliyatli va ijtimoiy ongli shaxsga aylantiradi. Inklyuziv yondashuv esa barcha bolalarga, shu jumladan jismoniy, aqliy yoki ijtimoiy cheklovlarga ega bo‘lganlarga ham teng imkoniyat yaratadi, diskriminatsiya va kamsitish holatlarini kamaytiradi.

Sifatli va inklyuziv ta‘limni tatbiq etish orqali o‘quvchilar shaxsiy va ijtimoiy rivojlanadi, hamkorlik, bag‘rikenglik va hurmat kabi qadriyatlarni o‘zlashtiradi. Shu tariqa, inklyuziv va sifatli ta‘lim tizimi jamiyatda ijtimoiy adolatni mustahkamlash, barqaror taraqqiyot va teng imkoniyatlarni ta‘minlashning muhim vositasi sifatida xizmat qiladi. Shuningdek, inklyuziv va sifatli ta‘lim tizimini yaratishda pedagoglarning malakasi, pedagogik innovatsiyalar, davlat siyosati va xalqaro tajribalarni hisobga olish zarur. Bu esa ta‘lim tizimining barqarorligini ta‘minlab, jamiyatning barcha a‘zolarini teng va samarali rivojlanish imkoniyati bilan ta‘minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – 2020-yil, O‘RQ-637-son.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Nogironligi bo‘lgan shaxslarning huquqlari to‘g‘risida”gi Qonuni. – 2019-yil, O‘RQ-561-son.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 13-dekabrdagi PQ–5270-son qarori “Inklyuziv ta’limni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
5. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT). Sustainable Development Goals (SDG-4): Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all. – UN, 2015.
6. UNESCO. Inclusive Education: The Way of the Future. – International Conference on Education, Geneva, 2008.
7. Vygotsky, L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Harvard University Press, 1978.
8. Tomlinson, C.A. How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms. – Alexandria: ASCD, 2017.
9. Hall, T., Meyer, A. & Rose, D. Universal Design for Learning in the Classroom. – New York: Guilford Press, 2012.
10. Hasanova, M. O‘zbekistonda inklyuziv ta’limni rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
11. Yo‘ldosheva, N. & Karimova, D. Inklyuziv ta’lim metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
12. Dyson, A. & Forlin, C. Educational Inclusion and Social Cohesion. – British Journal of Special Education, 2006.